

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ελληνες είναι. Τι να κάνω; Να φέρω ξένους;

Ιστορική αναδρομή στην ταραγμένη περίοδο του Εθνικού Δικασμού 1915-22

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΩΝΗ ΠΑΓΚΡΑΤΗ**

Στο βιβλίο του Γεωργίου Θ. Μαυρογορδάτου «1915, ο εθνικός δικασμός» (εκδ. Πατάκη) περιγράφεται, αναλύεται και ερμηνεύεται μία από τις πλέον σημαντικές –ίσως η σημαντικότερη– ιστορικές περιόδους του νεότερου ελληνικού κράτους μαζί με την πολιτική προσωπικότητα του Ελ. Βενιζέλου: του ανθρώπου που προσέδωσε στην περίοδο αυτή τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία καθορίζουν, εν πολλοίς, την ελληνική πραγματικότητα μέχρι σήμερα.

– Το 1977 χαρακτηρίσατε τον Ελευθέριο Βενιζέλο «καρισματικό ηγέτη με την έννοια του Μαξ Βέμπερ», όπως γράφετε στον πρόλογο του βιβλίου σας. Σε τι συνίσταται αυτή η καρισματικότητα;

– Η διάγνωση ήταν πρωτόκουστη όταν διατυπώθηκε από μένα το

Βενιζέλος: Θέλω να βλέπει ο κοσμάκης το Ανάθεμα, να ξέρει ότι είμαι αφορισμένος και ότι, παρ' όλα αυτά, θα νικήσουμε.

1977, αλλά στη συνέχεια, χρησιμοποιήθη συνεχώς από όλους –εθνικούς και μη– κατέληξε μια κοινότητα. Υπήρξε καρισματικός με την έννοια ότι θεωρήθηκε πρόσωπο προικισμένο με υπεράνθρωπες ή μαγικές ικανότητες, απρόσιτες στον κοινό άνθρωπο. Ακόμη και οι εκθρόνοι του αναγνώριζαν ότι δεν ήταν «άνθρωπος όπως όλοι». Αν ήταν για τους οπαδούς του «σωτήρας», για τους εκθρούς του ήταν «αστανάς», μια δύναμη διαβολική.

– Γιατί οι δύο πρωταγωνιστές της εποχής επιλέγονται συμβολικά τη θέση του σωτήρα;

– Ο Κωνσταντίνος δεν την «επιλέγει». Του την αποδίδουν οι οπαδοί του. Ο βασιλικός θεσμός εκ γενετής επιφέρει ένα καρισματικό στοιχείο. Οι βασιλείς δεν θεωρούνται κοινοί

θνητοί. Υπό ιδιαίτερες ιστορικές συνθήκες, το λαθάνον καρισματικό δυναμικό της βασιλείας ενεργοποιήθηκε από ένα βασιλέα που είχε και αξιώσεις προσωπικού καρίσματος ως νικηφόρου «στρατηλάτη» στους Βαλκανικούς Πολέμους. Ούτε ο Βενιζέλος «επιλέγει» να γίνει «σωτήρας» με αυτήν τη μυθική διάσταση. Ο Βενιζελισμός είναι αποτέλεσμα και ιστορικών συνθηκών, σε συνδυασμό με την προσωπικότητα. Εξάλλου, συγκροτημένο και συνεκτικό πολιτικό λόγο αρθρώνει τελικά μόνον ο Βενιζελισμός. Και αυτό δεν προκύπτει από δική μου προκατάληψη, αλλά από τα ίδια τα πράγματα.

– Επειδή υπήρξε ιστορική διακρίση;

– Είναι ένας αντικειμενικός παράγων. Στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο νίκησε η Αντάντ, όπως είχε προβλέψει ο Βενιζέλος, και κάρη σε αυτόν η Ελλάδα βρέθηκε, έστω και καθυστερημένα, στο στρατόπεδο των νικητών. Αντίθετα, ηττήθηκε η Γερμανία στην οποία είχε προσδεθεί ο βασιλιάς Κωνσταντίνος, συμπαρασύροντας γενικά τους αντιβενιζελικούς. Στο συνταγματικό πεδίο, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι ο Κωνσταντίνος παραβίασε το πολίτευμα και εναντιώθηκε στη λαϊκή κυριαρχία, κυρίως με την άρνησή του να ξαναδιορίσει πρωθυπουργό τον Βενιζέλο, όσες φορές κι αν κέρδιζε τις εκλογές.

– Το εργατικό κίνημα υποστηρίζεται από τον Βενιζέλο. Αυτό αφορά την προσπάθειά του να συστήσει ένα κόμμα διαταξικό;

– Διαταξικό με την έννοια ότι θέλει να απευθυνθεί σε όλες τις τάξεις. Εκείνη την εποχή οι παλαιοκομματικοί αντιβενιζελικοί αμφισβητούσαν την ύπαρξη τάξεων στην Ελλάδα. Ο Βενιζέλος, ένα από τα στοιχεία μεγαλοσύνης του οποίου ήταν η σαφήνιά του μέχρις ομότητας, απαντά πως υπάρχουν, απλώς δεν είναι το ίδιο διασαφηνισμένες όπως αλλού. Δεν υπάρχει άλλος πρωθυπουργός που να είχε ότι υπάρχουν κοινωνικές τάξεις στην Ελλάδα, με τη μαρξιστική έννοια του όρου. Ερ-

Οι πιστοί εκδηλώνουν τη λατρεία τους για τον καρισματικό ηγέτη φιλώντας του το χέρι. Εδώ, φιλούν το χέρι του βασιλέα Κωνσταντίνου Α'. Το ίδιο συνέβαινε και με τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Ο ιστορικός Γεώργιος Θ. Μαυρογορδάτος.

χονται να παραπονεθούν οι επιχειρηματίες, οι βιομήχανοι και οι έμποροι για τη φορολογία και τους λέει: «Τι γκρινιάζετε; Εγώ διπλασίασα την Ελλάδα, άρα και τις δουλειές σας». Φοβερή ωμότητα. Αυτό δεν ξανάγινε ποτέ.

– Οι άνθρωποι της διοίκησης ενστερνίστηκαν το όραμα του Βενιζέλου προκειμένου να το υλοποιήσουν;

– Ενώ ένα οικογενειακό περιστατικό που ταυριάζει εδώ. Ο πατέρας μου ήρθε το '33 από την Αμερική, κατέβηκε υποψήφιος των Φιλελευ-

Ποιος είναι ο συγγραφέας

Ο **Γεώργιος Θ. Μαυρογορδάτος** είναι πτυχιούχος Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών καθώς και Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι Μ.Α. Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Ρατλάντ και Ph.D. Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Καλιφόρνιας, Berkeley.

Δίδαξε Πολιτική Επιστήμη και Ιστορία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και σε διάφορα ξένα πανεπιστήμια. Από τα βιβλία του, το «Stillborn Republic» τιμήθηκε το 1984 με την ανώτατη διάκριση της Αμερικανικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης. Το τελευταίο βιβλίο του, «1915: Ο εθνικός δικασμός», εκδόθηκε το 2015 από τις εκδόσεις Πατάκη.

θέρων και βγήκε γερουσιαστής στη Χίο, για ενάμιση χρόνο. Κάποια στιγμή, είχε «πήξει» με τους άλλους Φιλελευθέρους γερουσιαστές και πήγε να παραπονεθεί στον Βενιζέλο για τη συμπεριφορά τους. Ο Βενιζέλος του απάντησε: «Ελληνες είναι, κύριε Μαυρογορδάτε, τι θέλετε να κάνω; Να φέρω ξένους;».

– Αντιλαμβάνεται, λοιπόν, ότι το όραμά του αλλοιώνεται κατά πολύ όσο κατεβαίνει προς τα εκτελεστικά όργανα. Τι είναι αυτό που τον κρατά σταθερό, όσον αφορά στη φιλοδοξία του;

– Εκεί πεποιθήσει στον αυτό του. Για να έχεις πολιτικό θάρρος, πρέπει να έχεις πεποιθήσει στον εαυτό σου.

Εκείνοι που έχουν πεποίθηση, ξεχωρίζουν στη νεότερη ιστορία: ο Τρικούπης, ο Μαυροκορδάτος, ο Καραμανλής. Υπάρχει επίσης αυτός

θέλον να το εξαφανίσουν, αλλά εκείνος επιμένει να μείνει. Εάν έβλεπε τον εαυτό του ως «σωτήρα», θα θεωρούσε πως πρόκειται για ανοσιούργημα. Η συλλογιστική του, όμως, είναι καθαρός Διαφωτισμός: «Θέλω να το βλέπει ο κοσμάκης, να ξέρει ότι είμαι αφορισμένος και ότι, παρ' όλα αυτά, θα νικήσουμε».

– Ήταν θρησκοκύριος ο Βενιζέλος; Ποιες ήταν οι σχέσεις του με την Εκκλησία;

– Με το μεγαλύτερο μέρος της Εκκλησίας το κοινό σημείο ήταν ο αλιτρωτισμός. Ένα πρόσθετο στοιχείο: στην Κρήτη είχε πει πως «πρέπει να διευρύνουμε την έννοια του ελληνισμού ώστε να περιλάβει πάσαν γνωστήν ή άγνωστον θρησκείαν». Ο Βενιζέλος ήξερε και να συμμαχεί και να είναι αξιόπιστος απέναντι στους συμμάχους της Ελλάδας. Γι' αυτό κατηγορήθηκε ως «ξενόδουλος». Ακριβώς στον αντίποδα, ο Κωνσταντίνος και οι υποστηρικτές του έχασαν εντελώς την αξιοπιστία τους με τις παραπλανητικές και παρελκυστικές διαπραγματεύσεις που έκαναν με την Αντάντ το 1915-17. Τα χαμένα αξιοπιστία τους προσπάθησαν μάταια να αποκαταστήσουν το 1920-22, οδηγώντας τη χώρα στην καταστροφή. Ολέθρια αναξιοπιστία επιφέρουν και σήμερα οι παραπλανητικές και παρελκυστικές διαπραγματεύσεις με συμμάχους και «εταίρους».

– Ναι. Υπάρχει όμως ένα περιστατικό που καταγράφει η Πηνελόπη Δέλτα. Επιστρέφει ο Βενιζέλος το '17 στην Αθήνα με τη βοήθεια των Γάλλων και υπάρχει πάντα το Ανάθεμα στο Πεδίο του Άρεως. Κάποιοι